

Episode 6: Matias Faldbakken - *En opprettholdelse*

Kåre Magnus Bergh: I flere år har KORO arbeidet med kunst til det nye Regjeringskvartalet i Oslo. Kvartalet rommer en omfattende kunstsamling, og en rekke kunstnere har fått i oppdrag å skape nye verk for spesielt dette stedet. I denne sesongen møter vi seks av kunstnerne som har laget kunst til Regjeringskvartalet. Samtalene handler om kunstneriske prosesser, samarbeid og ideene bak verkene. Felles for disse kunstprosjektene er at de er skapt gjennom kollektivt arbeid. Det klinger godt på et sted som skal være en bastion for demokratiet og utføre det beste for fellesskapet. Jeg heter Kåre Magnus Bergh. Jeg er kunstner og programleder, og dette er Verksted.

Etter å ha tatt en tur inne i kvartalet, skal vi nå ut igjen på plassen og til en stor skulptur som rommer en viktig og sørgelig del av vår felles historie, og som jo er grunnen til at hele Regjeringskvartalet måtte gjenoppbygges.

Det som begynte som en rolig sommerdag i Oslo 22. juli 2011, forandret seg til et mareritt da en bilbombe eksploderte utenfor regjeringsbygningene klokken halv fire på ettermiddagen.

15 år senere har det nye Regjeringskvartalet åpnet, og på plassen foran står nå minnesteedet «En opprettelse» av kunstner Matias Faldbakken.

Hvordan var det å få dette oppdraget, og hvordan har han jobbet med å inkludere de berørte i prosessen? Og kan kunst hjelpe oss å bearbeide dette kollektive traumet?

Velkommen skal du være, Matias.

Matias Faldbakken: Tusen takk.

Kåre Magnus Bergh: Hyggelig å ha deg her. Aller først: Kan du beskrive verket? Hvordan ser det ut?

Matias Faldbakken: Verket er en svær skulptur som på en måte definerer hele plassen. Det er en stor stålrigg som er 12 meter høy og 15 meter bred. Inni den stålriggen er det en mosaikk i lys og mørk stein, og den mosaikken har et motiv fra Tyrifjorden. I bunnbjelken på mosaikksiden inn mot plassen, på toppen av bunnbjelken, er alle de 77 navnene frest inn. Vi har klart å frese stålet rundt navnene sånn at hvert navn og alder blir stående *embossed* opp fra stålet, så det har blitt veldig fint og veldig verdig. Vi har også et hull mellom navn og alder hvor man kan sette blomst på bursdagene, som 22. juli-senteret har drevet med. De skal ta den tradisjonen ut på plassen, så det kommer alltid til å stå blomster i bunnbjelken der.

På den andre siden av plassen er Vestpaviljongen som blir minnerommet. Der kommer alle bildene og navnene til å stå i en ganske sakral stemning. Det er en nydelig Viksjø-paviljong. Så har vi også fått tillatelse til å sette opp en steinbenk langs ytterveggen. Langs hele ytterveggen på minnerommet er det en håndskåret benk i rød Brekke-skifer fra Vestlandet som Ingrid Steinsland Chabert har tegnet, som blir motvekten på den andre siden av plassen. Når du sitter på den benken med ryggen mot minnerommet og ser på mosaikken, så ser man mot Utøya.

Kåre Magnus Bergh: Det er den korte beskrivelsen av et enormt verk. Vi skal snakke mer om det tekniske og om tematikken og det emosjonelle rundt dette, men hvis vi går helt tilbake til 22. juli 2011: Hvor var du selv den dagen?

Matias Faldbakken: Jeg var ute og gjorde kunst, i Amerika faktisk, og våknet opp til beskjed om at nå har det skjedd noe. Ungene mine og deres mor var i sentrum, ikke så veldig langt unna Egertorget nedi Kvadraturen. I løpet av natta fløy jeg hjem. Det var sjokkerende på alle nivåer.

Kåre Magnus Bergh: Y-blokka var en bygning i det gamle Regjeringskvartalet som ble revet til store protester da det nye skulle bygges. Grunnen til protestene var at Y ble ansett å være et kunstverk i seg selv på grunn av den spesielle arkitekturen til Erling Viksjø og kunsten som var laget for bygningen. Det mest kjente var verket *Fiskerne* i sandblåst betong, utført av Carl Nesjar etter Pablo Picassos tegninger. Stortinget besluttet til slutt å rive Y-blokka av sikkerhetsmessige årsaker. I dag kan man se *Fiskerne* på fasaden i den nye A-blokka. Men etter rivingen ble verket stående lenge i stålrigger på plassen foran Regjeringskvartalet.

Verket som heter «En opprettelse», hvordan kom du på denne ideen?

Matias Faldbakken: Den ideen fikk jeg da jeg gikk forbi kvartalet mange ganger og så at Y-blokkveggen med Picasso og Nesjar sto på utstilling midt ute på plassen der. Det lignet litt på et kunstverk jeg kunne funnet på å lage selv, fordi jeg har laget en del kunstverk hvor originale verk av andre kunstnere har blitt hengt opp i stillaser, på gittervegger eller rigger hvor jeg har manipulert andre folks verk. Det jeg først og fremst tenkte var at det ser ut som et ufrivillig monument over etterdønningene og de verdimessige og kulturelle ommøbleringene som Oslo og Norge gikk gjennom i årene etter terrorbomba. Jeg syntes den hadde veldig utsagnskraft. Den var en svær skulptur, samtidig et bilde, en bilderamme, og så hadde den to sider: en bildeside og en side som var en nesten maskinaktig innretning for å holde det svære bildet oppe. Da konkurransen ble utlyst, tenkte jeg at det objektet må med i diskusjonen eller huskes på en eller annen måte, for det var helt spesielt at et så spesifikt skulpturaktig objekt ble presset fram av situasjonen – en framtunget skulptur.

Kåre Magnus Bergh: Hvor mange kunstnere var invitert til å søke?

Matias Faldbakken: Det var 220 eller 260 som meldte seg på. 10 kunstnere ble valgt ut basert på sitt generelle kunstnerskap, og alle 10 lagde skisseprosjekter som ble presentert for pressen og offentligheten på Nasjonalmuseet våren 2024. Tre gikk videre. På vårparten i 2025 var jeg på bokmesse i Leipzig da de ringte fra KORO og sa at jeg hadde fått det. Jeg husker akkurat hvor jeg sto. Man blir overveldet av en sånn oppgave.

Kåre Magnus Bergh: Hva kan du si om tittelen? Er det noe med at riggen holder oppe et eller annet, eller hva ligger i tittelen?

Matias Faldbakken: Det er bokstavelig sånn sett: En opprettelse er noe som må holde seg rett opp og ned, det er funksjonen til den riggen. I overført forstand er «opprettelse» å få noe til å vare, eller noe man ikke skal glemme. Jeg tenkte hele tiden på at dette objektet med tittelen «En opprettelse» kan bli en slags protest mot at navnene på de drepte skal glemmes.

Kåre Magnus Bergh: For Faldbakken ble *En opprettelse* både en emosjonell og en teknisk utfordring. For ikke bare er det sterke og store følelser man skal ta hensyn til, men også en tung konstruksjon som krever mye arbeid.

-Kan du si litt om de tekniske utfordringene først?

Matias Faldbakken: Som sagt er skulpturen 12 ganger 15 meter høy, så da må man til med ganske komplisert teknikk og få proffene inn på banen. Skulpturen veier 250 tonn, og fotavtrykket er 7 ganger 15 meter midt ute på plassen. Stålet er produsert på Rakkestad hos Bymark Stål. Mosaikken er produsert i Italia hos Fantini mosaikkverksted i Milano, som har lang tradisjon og veldig proffe folk, men med norsk stein. Steinen ble hentet ut her, sendt ned, kuttet der, lagt for hånd og sendt opp igjen. Vind hadde jeg ikke tenkt så mye på, men skulpturen er jo svær som et seil. Fantastiske arkitekter, prosjektledere og ingeniører satt og regnet uke ut og uke inn på hvordan man kunne plassere den.

Kåre Magnus Bergh: Hvor mye kompromisser har du måttet inngå i forhold til hva som var i grunnideen og hvordan konstruksjonen ble?

Matias Faldbakken: Utrolig nok veldig få. Hvis man ser på skissematerialet og modellmaterialet, og sammenligner med det ferdige verket, er det nesten sjokkerende likt. Det har landet akkurat som jeg håpet på.

Kåre Magnus Bergh: Du har laget et slags sted der nede hvor folk kunne komme ned og legge stein. Når i prosessen kom du på det? Var det en tanke hele tiden, eller hvordan kom du fram til at dette skulle være noe folk kunne delta i?

Matias Faldbakken: Det var i løpet av finalerunden at jeg foreslo at hvis man utelot noen felt i bildet, kunne overlevende og etterlatte få bli med å legge sin stein nedi der. 22. juli-senteret skjønte potensialet i dette, så de hjalp meg å bygge det ut, og det ble mye større enn jeg hadde planlagt. Jeg tenkte først at det var en liten symbolhandling.

Vi endte opp med å utelate 7000 stein fra mosaikken og lagde et verkstedstelt på plassen som sto i tre uker. Det var første gang selve plassen og minnestedet ble tatt i bruk, og overlevende, etterlatte, skoleklasser med 15-åringer (de som ble født det året) og andre utvalgte grupper ble loset inn i teltet og fikk legge stein. I løpet av de tre ukene var det 2000 mennesker som la stein i bildet. Det endte opp med å bli et helt enormt samhandlingsverk.

Kåre Magnus Bergh: Hvordan var det for deg?

Matias Faldbakken: Det ble mye finere. Jeg jobber alltid med kortene tett til brystet når jeg skriver eller lager kunst, inviterer ingen inn på atelieret og viser ikke fram noe før jeg er ferdig. Så dette var helt nytt og ganske nervepirrende. Men det gikk ikke mange timene inni teltet før jeg så hvor bra det funket. Folk som hadde jobbet i Regjeringskvartalet, vært der den dagen eller blitt skadet, fikk ta plassen tilbake ved å legge stein. Det så jeg med egne øyne at funket for veldig mange. Mange kom tilbake med familie og barn for å få med flere på den opplevelsen det var å legge stein ned i et bilde som skal stå der for alltid.

Kåre Magnus Bergh: Det å lage et minnested har jo vist seg å ikke nødvendigvis være lett, for det er mange stemmer og meninger. Hvordan har den prosessen vært?

Matias Faldbakken: Den har vært spesiell med den historien, det innholdet og de spesifikke brukergruppene dette skal bety noe for. Når noen som har mistet barnet sitt sier rett til deg at dette ikke fungerer for dem, er ikke det noen god tilbakemelding, og det er ikke noe du kan argumentere mot med kunsttermer. Den emosjonelle responsen er der, og den er helt sann.

Det var noen tøffe runder og møter. Jeg tenkte at hvis det blir overveiende negativt blant de det gjelder, så er ikke det bra for prosjektet. Men perioden i teltet der mange familier kom, skjønte størrelsen og plassen, fikk stein i hånda og så ordentlig på bildet, gjorde at mange klarte å se prosjektet tydeligere. Det gikk opp for mange at dette kunne bli noe.

Kåre Magnus Bergh: Verket skal være et minne om det største kollektive traumet i nyere norsk historie. Det har vært en lang vei til alle minnestedene etter 22. juli, både på Utøya, kaia ved Utøya og i Regjeringskvartalet.

-Du har laget et verk som rommer både Regjeringskvartalet og Utøya. På hvilken måte?

Matias Faldbakken: Regjeringskvartalet er representert via stålrigger, som er et svært fragment fra de 15 årene med omkalfatring vi har hatt. Utøya representeres i mosaikken, slik at stålrigger blir et slags vindu mot Utøya.

Jeg jobbet veldig lenge med å prøve å finne en måte å representere Utøya og Tyrifjorden på uten å være for tydelig, så man ikke lagde et bilde som tømmer seg med en gang. Første ideen var å lage et portrett av et tre fra Utøya, for det var levende vesener der ute som var språkløse vitner. Men når du tegner et tre, blir det litt generisk. Da begynte jeg å tegne kvister, strå og spesifikke vekster, samt dyreliv på øya og i Tyrifjorden. På et tidspunkt fant jeg en liten snipe, en vadefugl, som hadde en livskraft, en retning, et lite blikk, og samtidig veldig tynne bein.

Den dagen var det blikkstilte, så det var en perfekt speiling av himmel og jord rundt hele øya. Jeg fikk en heftig opplevelse av at dette-sidet og hinsidet flyter sammen. Da jeg overførte den speilingen på tegningen, var det som om den klistret seg nesten litt ubehagelig til riggen, for riggen er også speilet om sin midtakse. Opprettholderen og sjølandskapet grodde sammen på en utfordrende måte.

Jeg jobber også mye med abstraksjon, og prøver alltid å tvinge det figurative mot en abstraksjon. Et viktig aspekt når man står på plassen er hvordan stag, bjelker og rigg spiller inn og lager nye bilder og abstraksjoner sammen med strå, kvister og fuglebeina, slik at bildet forandrer seg etter hvert som man går rundt skulpturen.

Kåre Magnus Bergh: Verket består på en måte av en samtid som kanskje er representert i selve riggen, altså ramma, og så er mosaikken en urkunstform?

Matias Faldbakken: Ja, absolutt. Riggen er en midlertidig struktur som jeg gjør permanent, så den får en for evig gjort midlertidighet som gjør at det ser ut som det er noe som står på. Mosaikk er et av de eldste bildeformatene vi har, og det tåler alt.

Kontrasten der er viktig, samtidig som et bygningsstillas også er en urgammel form som man har brukt siden tidenes morgen for å reise hus eller monumenter. For å flytte det litt bort fra Y-blokka fargesatte jeg det: Reisverket har blitt dyp sjøblå, avstivningsramma er furugrønn,

og den store stålkassa som holder mosaikken er kraftig rød. Den røde kassa ser man helt oppe fra krysset i Julholts vei og langt nede i Akersgata som et farget objekt midt i byen, før man trekkes inn på plassen og ser motivet mot Utøya.

Kåre Magnus Bergh: Du har stått med nesa opp i mosaikk i veldig mange måneder. Hvordan var det å plutselig se det ferdig?

Matias Faldbakken: Det var litt nervepirrende å få inntrykk av hvordan mosaikkbildet står på plassen og hvordan det lager plassen. Skulpturen er så massiv at den lager et kraftfelt mellom seg og Vestpaviljongen (minnerommet). Plassen virker ikke stor, tom og trist som mange fryktet. Det var en av de mer skumle avdukingene jeg har vært med på, for man får ikke testet et sånt prosjekt på forhånd eller flikket på det i ettertid.

Kåre Magnus Bergh: Hvordan ble prosessen i forhold til hvordan du kanskje så det for deg?

Matias Faldbakken: Jeg hadde ikke noe forhold til ordet «prosjektering» før, men nå vet jeg hva det betyr – det er helt mind-blowing! Jeg er dypt imponert over gjengen som har holdt 1000 baller i lufta samtidig og landet det.

Kåre Magnus Bergh: Du har jo ikke jobbet så mye med andre folk i en så lang prosess før. Hvordan har den erfaringa vært kontra det å jobbe alene?

Matias Faldbakken: Det har vært morsomt, nesten som å ha en jobb for første gang i livet! Jeg har stått opp på morgenen, dusjet, syklet ned til sentrum, sittet i møter, møtt de samme folkene hver dag og hatt et kollegium.

Det har vært et stort team. Prosjektlederen min, Ingrid Steinsland Chabert, har holdt i alle trådene mot ingeniører, KORO og utførende. Eirik Langdalen var konsulent, og KORO har hatt en veldig viktig prosjektlederrolle med Mari Magnus i front. Statsbygg, Agaia og alle de utførende har også gjort en enorm jobb. Vi tok et gruppebilde i mosaikkteltet av alle som var med – det var vel 60 folk som har lagd denne ene skulpturen.

Kåre Magnus Bergh: Vi gleder oss til å se hva du skal gjøre både når det gjelder litteratur og billedkunst. Tusen takk for at du kom, Matias.

Matias Faldbakken: Takk.

Kåre Magnus Bergh: Denne podcasten er produsert av Feelgood Film & TV for KORO, og er laget av Anna Katharina Haukland, Ann-Lisbeth Hemmingsen og Nina Frang Høyum fra KORO. Manusforfattere er Anne Gerd Grimsby Haarr og meg, Kåre Magnus Bergh. Episoden er klippet av Jesper Topstad, og produsenter er Miriam Offerdal Berg og Thomas Olaisen.